

Tussenrapportage wolf

Deze rapportage geeft inzicht in de activiteit van de wolf in Nederland in de periode 1 mei – 31 juli 2021.

Samenvatting

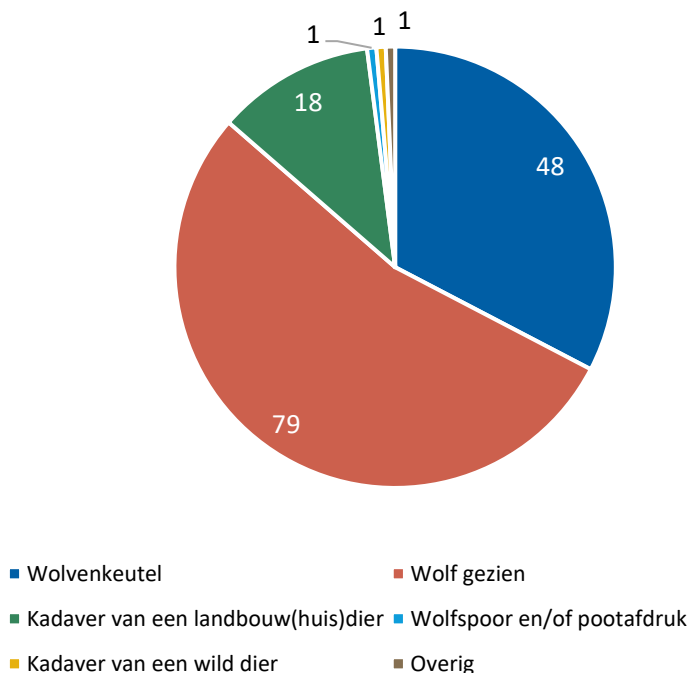
In de roedel op de Noord-Veluwe zijn dit voorjaar – voor het derde jaar op rij – welpen geboren. In een eerder bericht werd melding gemaakt van vier welpen. Inmiddels blijken er op basis van camerabeelden ten minste zes jongen geboren te zijn. In de afgelopen periode kwamen bij het Wolvenmeldpunt 866 meldingen binnen van (vermoedelijke) sporen van wolven. Van 148 meldingen kon zeker worden vastgesteld dat het om een wolf ging. Op de Veluwe lijkt het erop dat er - naast de bestaande roedel op de Noord-Veluwe - nog twee indicaties zijn van paarvorming (noordelijk deel Noord-Veluwe, Midden-Veluwe). Ook in Fryslân en Drenthe was de wolf actief. De wolf werd er enkele keren waargenomen. Ook werden op verschillende locaties schapen door een wolf gedood. Op 28 mei werd wolf GW2362m na korte aanwezigheid in Drenthe en Friesland op 28 mei doodgereden op de N381 in het Drents Friese Wold.

Binnengekomen meldingen monitoring

In deze tussenrapportage geven we inzicht in de activiteit van de wolf in Nederland in de periode 1 mei tot en met 31 juli 2021. Er zijn in deze periode 866 meldingen binnengekomen van (vermoedelijke) sporen van wolven. De meldingen werden gedaan bij het Wolvenmeldpunt van BIJ12, waarvan de uitvoering is belegd bij de Zoogdiervereniging. Bij 148 meldingen is op basis van bewijsmateriaal – zoals DNA-onderzoek - duidelijk geworden dat het daadwerkelijk om een wolf betreft. Van de overige meldingen kan niet worden vastgesteld of dit een wolf betreft. In onderstaande diagram Ziet u een overzicht van zekere wolvenwaarnemingen, verdeeld naar soort waarneming.

BIJ12 is de organisatie die namens provincies de beleidsuitvoering van het dossier van de wolf verzorgt. Dit heeft onder andere betrekking op monitoring en afhandeling van tegemoetkoming in schade. Dit bericht is tot stand gekomen met medewerking van Zoogdiervereniging (monitoring Wolvenmeldpunt), Wageningen University & Research (WENR, DNA-analyses) en het CEwolf consortium (Centraal Europese wolvenpopulatie, internationale uitwisseling genetische data).

Verhouding type zekere wolvenwaarneming 1 mei - 31 juli 2021

Het diagram geeft alleen een beeld van de bij het Wolvenmeldpunt binnengekomen meldingen in de periode van 1 mei tot en met 31 juli 2021. [Bekijk hier de interactieve weergave.](#)

Kaart verspreiding Wolf

Wolvenmonitoring 1 mei – 31 juli 2021

De kaart geeft de gebieden aan waar in de periode van 1 mei tot en met 31 juli 2021 met zekerheid wolven aanwezig waren in Nederland. Via DNA-analyse was het in een aantal gevallen mogelijk om de individuen te achterhalen. Wanneer u in de [online versie van de tussenrapportage](#) op de iconen te klikt, krijgt u meer informatie over de betreffende wolven. Ook is het mogelijk om de kaart in te zoomen. De betekenis van de iconen is onder de kaart uitgelegd.

Bekijk [hier](#) de interactieve kaart.

- GW2362m (man) †
 GW1964m (man)
 GW1428m (man)
- GW2363f (vrouw)
 GW1889m (man)
 GW960f (vrouw)
 GW1490m (man)
- GW1625m (man)
- Wolfindividu overig (waarschijnlijk wolven van roedel Noord-Veluwe)
- Overige wolvenwaarneming

Toelichting en leeswijzer kaart

Op de kaart 'Wolvenmonitoring' zijn drie typen wolveniconen aangegeven: een gekleurde wolf, een witte wolf en een wolvenpoot.

De gekleurde wolven geven het gebied aan waar op basis van DNA-analyse is aangetoond welke wolven (individuen) hier vastgesteld zijn. De grotere gekleurde wolveniconen geven het gebied aan waar wolven officieel, volgens de criteria uit het Interprovinciaal Wolvenplan, gevestigd zijn én waar in de afgelopen periode DNA-sporen zijn aangetroffen. Het gaat om de individuen GW960f (Midden-Veluwe), GW1490m (Zuidwest-Veluwe) en GW1625m (De Grote Heide). Voor de overige gekleurde wolven geldt dat zij niet officieel gevestigd zijn (GW2362m en GW2363f; ze zijn korter dan 6 maanden aanwezig) en/of betreffen welpen van de roedel (GW1428m, GW1889m en GW1964m) waarbij een eigen territorium nog niet is vastgesteld.

Het icoon van de witte wolf geeft aan dat er een sterk vermoeden bestaat om welk individu het gaat, maar hier is geen direct bewijs van. Op deze locatie is de afgelopen periode de aanwezigheid van een wolf vastgesteld via zichtwaarnemingen en sporen, maar het individu kon niet via DNA-analyse vastgesteld worden. Op de Noord-Veluwe bestaat op basis van eerdere individubepalingen een sterk vermoeden dat het om leden van de Noord-Veluwe roedel gaat: het paar GW998f en GW893m en/of hun welpen van het jaar 2019 of 2020.

N.B. Op de kaart zijn niet alle wolvenwaarnemingen binnen de bekende territoria van de wolven weergegeven. Deze wolvenwaarnemingen zijn, binnen de betreffende gebieden, samengevat in één gekleurd wolvenicoon.

De locaties met een wolvenpoot geven de gebieden aan waar overige zekere wolfwaarnemingen gedaan zijn, zoals zichtwaarnemingen, maar waar het individu niet met zekerheid aan te duiden is. Voor een individubepaling is namelijk DNA nodig. Bij de wolvenwaarnemingen aangegeven met een wolvenpoot is geen DNA beschikbaar. Hierdoor kan het individu niet bepaald worden.

Monitoring in provincies

Fryslân en Drenthe

In de provincie Fryslân zijn in de periode 11 tot en met 27 mei op zes locaties schapen gedood door een wolf. In die regio is half mei ook twee keer een wolf gezien. Waaronder een wolf in Katlijk waar in de media al veel aandacht aan besteed is. De schapen bleken op vijf locaties gedood te zijn door een individu dat nog niet eerder in Nederland of elders in de Centraal Europese populatie is vastgesteld. De wolf heeft de code GW2362m gekregen. Het is nog onbekend uit welke (buitenlandse) roedel dit dier afkomstig is. Uit DNA-onderzoek blijkt dat deze wolf op 15 mei ook in het noorden van Drenthe een schaap gedood heeft. Rond die tijd (half mei) is ook een zichtwaarneming van een wolf gedaan in de provincie Drenthe. Daarbij is het onbekend of het om het individu GW2362m gaat of een ander individu.

De wolf GW2362m is kort na zijn aanwezigheid in Drenthe en Friesland op 28 mei doodgereden op de N381 in het Drents Friese Wold (zie ook de [vorige tussenrapportage](#)).

Eind juni is er in de omgeving van het provincie grensoverschrijdende gebied Drents-Friese Wold opnieuw een wolf waargenomen. De wolf is aan Drentse zijde vastgesteld op een wildcamera op 22 juni. Daar is ook een keutel van wolf aangetroffen (23 juni). Helaas was het DNA van deze keutel niet van voldoende kwaliteit om vast te kunnen stellen om welk individu het ging.

Gelderland

Noord-Veluwe

Afgelopen kwartaal is de aanwezigheid van de roedel op de Noord-Veluwe wederom aangetoond. Hoewel de aanwezigheid van het paar van de roedel, GW998f en GW893m, dit kwartaal genetisch niet is vastgesteld, is het wel aannemelijk dat ze nog aanwezig zijn. Mede omdat er voor het derde opeenvolgende jaar jonge welpen zijn waargenomen. Deze zijn geboren in 2021. In een eerder bericht werd melding gemaakt van zijn vier welpen. Inmiddels blijken er op basis van camerabeelden ten minste zes jongen geboren te zijn. Elders op de Noord-Veluwe zijn twee welpen van eerdere worpen van de roedel genetisch vastgesteld. Het gaat om de eerder vastgestelde individuen GW1428m (uit de geboorteroedel van 2019) en GW1889m (geboren in 2019 of 2020). Beide individuen zijn op basis van keutels aangetoond.

In het noordelijke deel van het territorium van de roedel werd een nieuw vrouwelijk individu vastgesteld: GW2363f. Deze wolvin is afkomstig uit de Barnstorf roedel in Nedersaksen (Duitsland). In dit noordelijke deel van de Veluwe zijn veel beelden gemaakt van twee wolven die het gebied intensiever gebruiken dan voorheen. Hierbij wordt ook een groter gebied gebruikt dan eerder vastgesteld, namelijk ook aan beide zijden van de A50. In dit noordelijkere deel van het territorium is afgelopen kwartaal, naast de wolvin, ook (eenmalig) de mannelijke wolf GW1428m via DNA-analyse aangetoond. Het is mogelijk dat GW1428 en GW2363f samen op de beelden te zien waren. Op enkele beelden waren bij de wolvin opgezette tepels te zien, wat kan wijzen op schijnzwangerschap van een volwassen wolvin. In de komende maanden moet duidelijk worden of GW2363f en GW1428m met zekerheid een paar aan het vormen zijn. Er zijn geen indicaties dat er al voortplanting heeft plaatsgevonden. Het eerstvolgende moment waarop dit kan plaatsvinden is in de eerste maanden van 2022. Dat is de paarperiode van wolven.

Midden-Veluwe

Zoals in de [vorige tussenrapportage](#) beschreven staat, zijn er al enige tijd meldingen van twee wolven in het territorium op de Midden-Veluwe. Zowel in mei als juni is wolvin GW960f twee keer via DNA-analyses van keutels vastgesteld. Naast het DNA van deze wolvin is aan de hand van twee keutels ook DNA vastgesteld van een mannelijke wolf. Het blijkt te gaan om wolf GW1964m, een zoon van de roedel op de Noord-Veluwe (geboortjaar 2019 of 2020). GW1964m werd afgelopen voorjaar (in de periode 19 januari tot en met 18 april 2021) meerdere keren op basis van DNA-analyse op keutels aangetroffen op de Noord-Veluwe. Eind juni en eind juli werd deze wolf genetisch vastgesteld op de Midden-Veluwe. Na twee jaar solitair te hebben geleefd in het territorium lijkt GW960f nu samen met GW1964m een paar te vormen.

Zuidwest-Veluwe

De mannelijke wolf GW1490m is in het afgelopen kwartaal tweemaal vastgesteld op de Zuidwest-Veluwe, zowel via DNA op een gedood hertenkalf, als via een keutel. De wolf is eind december 2020 voor het eerst vastgesteld in dit deel van de Veluwe. Aangezien de wolf zes maanden later (medio juni) hier nog steeds aanwezig is, kan er officieel van territoriale vestiging gesproken worden. Het leefgebied voor dit territorium was door de provincie Gelderland al vastgesteld voor de gevestigde wolvin GW1729f, die dit voorjaar dodelijk werd aangereden.

Zuidoost-Veluwe

Medio mei zijn door een recreant opnamen gemaakt van een wolf op de Zuidoost-Veluwe. Dit voorjaar zijn er in maart ook waarnemingen gedaan van een wolf in dit deel van de Veluwe. Het is onduidelijk of het om hetzelfde individu gaat en of deze wolf nog steeds aanwezig is in dit gebied. De wolf kan ook zijn doorgetrokken. Nader onderzoek in het zuidoostelijke deel van de Veluwe moet een eventuele aanwezigheid van een wolf uitwijzen.

In het tussenliggende Nationaal Park De Hoge Veluwe is een gedode moeflon op DNA bemonsterd. De uitslag ervan is wolf. Ook zijn er foto's van een wolf in dit park gemaakt.

Veluwe samengevat

Samengevat lijkt het erop dat er naast de bestaande roedel op de Noord-Veluwe, er nog twee indicaties zijn van paarvorming (noordelijk deel Noord-Veluwe en Midden-Veluwe). Daarnaast is er opnieuw wolvenactiviteit vastgesteld op de Zuidwest-Veluwe en Zuidoost-Veluwe.

Noord-Brabant en Limburg

De Grootte Heide

De aanwezigheid van de gevestigde wolf GW1625m is afgelopen kwartaal wederom in het provinciaal grensoverschrijdende gebied De Grootte Heide aangetoond. In dit gebied tussen Weert en Eindhoven werd in de periode tussen 10 mei en 27 juli het DNA van dit individu zes keer op basis van aanvallen op schapen vastgesteld. Op De Grootte Heide is daarnaast ook een wolvenkeutel aangetroffen. In de periode mei tot en met juli is er binnen het territorium op De Grootte Heide op camerabeelden telkens één wolf te zien. Dit kan erop duiden dat het territorium nog steeds in gebruik is door één solitaire wolf. Er zijn geen aanwijzingen voor paarvorming.

Afhandeling schade door BIJ12

In de periode 1 mei tot en met 31 juli 2021 zijn 31 meldingen van vermoedelijke wolvenschade aan landbouwhuisdieren binnengekomen bij BIJ12.

Drie van deze meldingen zijn niet verder onderzocht. Tijdens de eerste beoordeling van deze meldingen werd aan de hand van het schadebeeld (toegestuurde foto's en omschrijving van de situatie) al duidelijk dat het hier in alle drie de gevallen geen schade door een wolf betrof. De overige 28 meldingen zijn wel nader onderzocht of er sprake was van een wolf.

Bij twee meldingen kon geen DNA meer worden afgenomen. Op basis van veldbezoek, locatie en schadebeeld heeft BIJ12 bij één van deze twee meldingen beoordeeld dat een wolf de schadeveroorzakende diersoort betrof. Bij de andere melding waar geen DNA meer kon worden afgenomen, kon geen schadeveroorzakende diersoort worden bepaald. Bij de tweede beoordeling vanuit BIJ12 is voor deze meldingen 'diersoort onbekend' genoteerd. Bij de 26 andere meldingen was DNA-afname tijdens het veldbezoek wel mogelijk. Bij één van de 26 opgevolgde meldingen konden de afgenomen monsters niet op DNA geanalyseerd worden. Ook na beoordeling door BIJ12 kon geen diersoort worden toegekend en is deze als 'diersoort onbekend' genoteerd.

Samenvattend betekent dit dat op dit moment van de 25 van de 28 opgevolgde meldingen de DNA-monsters zijn geanalyseerd. Daarbij ging het in achttien gevallen om wolvenschade. Twee keer werd het DNA van vos aangetoond en twee keer van hond. In de vier overige gevallen gaf de analyse geen resultaat. Deze vier meldingen zijn nader

beoordeeld op basis van veldbezoek, locatie en schadebeeld.

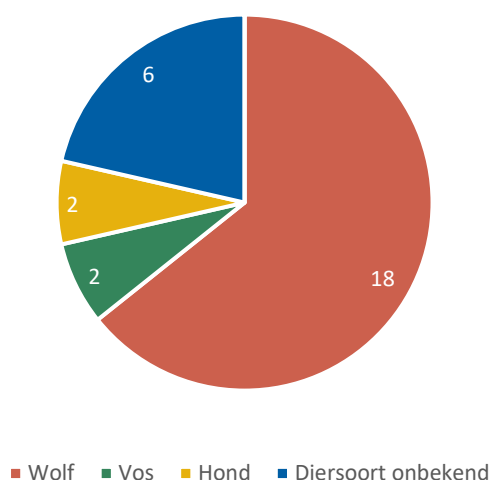
Overzicht van schademeldingen bij BIJ12 en daaruit volgende resultaten 1 mei - 31 juli 2021

Binnengekomen schademeldingen	31
Bij eerste beoordeling beoordeeld als niet veroorzaakt door wolf	3
Veldbezoek taxateurs en DNA-afname bij vermoedelijke wolvenschade	28
Bevestigde schade veroorzaakt door wolf	18
Bevestigde schade veroorzaakt door hond, vos of onbekend	10

Bij alle vier de meldingen kon ook na de beoordeling door de consulent geen diersoort worden toegekend. Om deze reden staan deze meldingen onder 'diersoort onbekend'. De actuele cijfers van schademeldingen zijn terug te vinden op www.bij12.nl/wolf.

Verdeling schadeveroorzakende diersoorten 1 mei 2021 - 31 juli 2021

Dit betreft alleen de bij BIJ12 binnengekomene meldingen waar op voorhand wolf niet kon worden uitgesloten

Het diagram geeft alleen een beeld van de bij BIJ12 binnengekomen schademeldingen die nader werden onderzocht in de periode van 1 mei tot en met 31 juli 2021. Dit zijn meldingen waarbij het vermoeden bestaat dat een wolf de schade zou hebben veroorzaakt. [Bekijk hier de interactieve weergave.](#)

Groningen

Uit Groningen kwam afgelopen kwartaal één melding van vermoedelijke wolvenschade. Uit DNA-analyse bleek dat het hier ging om een hond.

Fryslân

Uit Fryslân kwamen in het afgelopen kwartaal negen meldingen van vermoedelijke wolvenschade. Bij vijf van de meldingen is DNA van de wolf aangetoond. Bij de overige vier meldingen was bij twee meldingen geen DNA afgenomen, één keer gaf de DNA-analyse geen resultaat. Bij de meldingen waar geen DNA is afgenomen en waar de analyse geen resultaat gaf heeft BIJ12 bij de hierop volgende tweede beoordeling beoordeeld dat één van de meldingen aan wolf toegeschreven kon worden. Bij de overige twee meldingen is de beoordeling 'diersoort onbekend' gegeven.

Drenthe

Uit Drenthe kwam deze periode één melding binnen. DNA-analyse heeft aangetoond dat het hier ging om schade veroorzaakt door de wolf.

Gelderland

Uit Gelderland kwamen vier meldingen binnen. Eén van de meldingen betrof wolvenschade. Bij de overige drie meldingen ging het één keer om hond, één keer om vos en één keer is de schadeveroorzakende diersoort onbekend. De melding met

wolvenschade betrof een opvallende melding, namelijk die van een kalf. Het ging om een 9 maanden oude blaarkoprunder dat onbeschermd in een natuurterrein liep.

Noord-Brabant en Limburg

Uit Noord-Brabant en Limburg ontving BIJ12 deze periode dertien meldingen: elf uit Noord-Brabant en twee uit Limburg. Bij de meldingen uit Noord-Brabant is bij negen meldingen wolf aangetoond. In Noord-Brabant betroffen de andere meldingen één keer vos en één keer diersoort onbekend. Bij de twee meldingen uit Limburg is één keer wolf aangetoond en één keer gaf de analyse geen resultaat. Bij de hierop volgende tweede beoordeling heeft BIJ12 eveneens beoordeeld dat hier geen schadeveroorzakende diersoort kan worden vastgesteld. Daarom staat deze melding op diersoort onbekend. Opvallend is dat in de periode half juni tot eind juli geen schadegevallen zijn gemeld in deze regio. Dat wijst erop dat er blijkbaar voldoende wildprooien beschikbaar waren.

Overige provincies

Uit de overige provincies zijn in de periode 1 mei – 31 juli 2021 geen meldingen van vermoedelijke wolvenschade binnengekomen.

Overig nieuws

Landelijk Overleg Wolf

Op 13 juli kwam het [Landelijk Overleg wolf \(LOW\)](#) weer bijeen. Dit overleg richt zich op de vraagstukken die voor alle wolvengebieden in de provincies gelden. Hiermee wil men o.a. kennisdeling over preventie van wolvenschade bevorderen. De provincies willen de maatschappelijke partijen betrekken bij de ontwikkeling van het beleid voor het nieuwe wolvenplan.

Tijdens het laatste overleg is de stand van zaken besproken van de voortgang van de factfinding study. Deze studie vindt plaats in opdracht van BIJ12 - namens de 12 provincies - en LNV. De studie gaat over de actualisatie van de kennis van de wolf in Nederland en Europa, het onderzoek naar de juridische status van de wolf en andere lopende zaken. De factfinding study en de juridische analyse worden twee informatieve documenten die als basis dienen voor de actualisatie van het Interprovinciale wolvenplan. Dit wolvenplan geeft richting aan gezamenlijk beleidsuitvoering van provinciale taken rondom de wolf. Het plan biedt de provincies de basis om beleid formeel te verankeren in bijvoorbeeld verordeningen of beleidsregels. Feit is dat er hard gewerkt wordt aan de voorbereidende acties om in 2022 te komen tot een geactualiseerd Interprovinciaal Wolvenplan.

Ook is tijdens het LOW gesproken over de functie, werkwijze en samenstelling van het LOW. Daarbij is afgesproken dat het LOW een bijdrage vanuit de betrokken maatschappelijke organisaties kan leveren aan de totstandkoming van het nieuwe interprovinciale wolvenplan. Opvattingen en standpunten kunnen in dit overleg gedeeld worden. De voortgang en stand van zaken met betrekking tot de wolf in Nederland kan worden uitgewisseld. De huidige samenstelling wordt voldoende representatief bevonden. Het gehele spectrum aan achtergronden en opvattingen is vertegenwoordigd.

Ook is aangekondigd dat de geverifieerde monitoringsdata, naast de schadedata, de komende maanden, op periodieke basis openbaar gemaakt gaan worden op de website van BIJ12.

Gelderland informeert schapen- en geitenhouders

Op 14 en 21 juni zijn er in de provincie Gelderland online informatiesessies georganiseerd voor schapen- en geitenhouders in de nieuwe leefgebieden voor de wolf.

De informatiesessie was een initiatief van de wolvencommissie Gelderland, in samenwerking met de gemeenten Ede, Renkum, Oldebroek en Heerde. De deelnemers kregen informatie over de aanwezigheid van de wolf in hun regio en toelichting op de te nemen preventieve maatregelen om schade zoveel mogelijk te voorkomen. Het ging daarbij om de praktische uitvoering van de afrastering en de uitgangspunten voor een subsidieaanvraag. Dierhouders konden ervaringen uitwisselen en een virtueel kijkje nemen bij de vijf wolfwerende afrasteringen die in aanmerking komen voor subsidie van de provincie Gelderland. Zie voor een verdere uiteenzetting van de informatieavonden de [nieuwsbrief van de wolvencommissie](#) Gelderland.

Wolvenconsulent van start in Gelderland

Met een goed geplaatste afrastering kunnen veehouders de wolf buitenhouden. Nog maar weinig schapen- en geitenhouders zetten die stap, ondanks de subsidie die de provincie Gelderland sinds augustus 2020 geeft. Daarom heeft de provincie nu een wolvenconsulent in de arm genomen om veehouders te helpen wolfwerende maatregelen te nemen.

De Gebiedscommissie Preventie Wolvenschade Gelderland, de zogenoemde wolvencommissie, is vanaf 1 september 2021 gestart met de inzet van wolvenconsulent Johan Wesselink om veehouders in Gelderland laagdrempelig te helpen. Hiermee hoopt de wolvencommissie dat meer hobbyhouders en veehouders besluiten om effectieve en preventieve maatregelen te nemen tegen de wolf. Hoe eerder en hoe meer hobbyhouders en veehouders maatregelen nemen om de wolf buiten te houden, hoe beter.

Advies

De wolvenconsulent adviseert dierhouders kosteloos over wolfwerende maatregelen. Zowel op afstand (telefonisch, e-mail) als op locatie. Het gaat dan onder meer over de bouw van nieuwe afrasteringen, de aanpassing van bestaande afrasteringen en controle na oplevering. Daarnaast biedt hij hulp bij het aanvragen van een subsidie. De focus ligt op de aangewezen wolvenleefgebieden, maar ook daarbuiten kan de hulp van Johan Wesselink worden ingeroepen.

Meer weten?

Wilt u gebruik maken van de consulent? Stuur een e-mail met daarin uw naam, organisatie (indien van toepassing) en telefoonnummer naar wolvencommissie@gelderland.nl en u krijgt een voorstel voor een belafsprak. Indien gewenst wordt op locatie door Johan Wesselink gekeken naar de persoonlijke situatie in het veld en wat nodig is om preventieve maatregelen te nemen. Kijk voor meer informatie ook [hier](#).